

TÍÐARGREIN

Tórbjørn Jacobsen

Jóannes Eidesgaard

Hans Pauli Strøm

Hergeir Nielsen

Jógvan Sundstein

Edmund Joensen

Jógvan Sundstein

fýrrverandi løgmaður

Tíðin rennur sum streymur í á...

Sæð út frá einum heildarsjónarmiði er nógv, sum bendir á, at figgjarkreppan er við at hasa av í Føroyum

Tá eg seti meg at skriva eina tíðargrein so skjótt eftir eitt ársskifti, er tað ikki so lægt, at ein ger sær nakrar tankar um farna tíð og serliga um tað júst lidna árið. Men eisini kanska nakrar hugleiðingar um nýkomna árið. Við eitt ársskifti ynskja vit hvørjum øðrum eitt gott nýggjár, og í mongum førum siga vit eisini takk fyri samskifti og samveru í farna ári. Eg fari tí at nýta hetta høvi at ynskja øllum lesarum og annars øllum teimum, eg kenni heima á landi, eitt gott og vælsignað nýttár.

Árið og tíðin sum fór

Persónliga havi eg nógv at takka fyri, bæði fyri meg sjálvan og míni nærmastu, í farnari tíð. Men hendan greinin er ætlað sum mínar viðmerkingar til gongdina í føroyska samfelagnum undir núverandi umstøðum. Tað slepst ikki undan at koma inn á politisku viðurskiftini undir slíkari umrøðu, men samfelagsgongdin er nógv meira umfatandi enn bert tann meiri “smala” politiska gongdin, sjálvt um hon er sera týðningarmikil. Hinvegin eru ofta uttanífrá komandi hendingar, vinnulig fyrbrigdi, og við hvørt eisini persónligar hendingar samantvinnadar við politisku viðurskiftini, so alt kann ávirka hvørt annað.

Um vit samanbera viðurskiftini í Føroyum sum heild við umstøðurnar í øðrum av heimsins londum, so má sigast, at føroyingar hava tað gott. Næstan á øllum økjum hava vit tað betur enn í flest øðrum londum. At so føroyingar mangan eru ónøgdur kortini, er ein onnur søga.

Vinnulig framgongd

Í 2013 hevur verið framgongd á mongum økjum. Taka vit fyrst fiskivinnuna, so er ymiskt, sum hon royndist. Heimaflotin hevur ikki merkt stóru framgongdina, men uppsjóvarskipini hava havt góð úrslit yvirhøvur. Virkini, sum taka ímóti uppsjóvarfiski, hava givið nógv arbeiði og nógv nýggj arbeiðspláss. Her er virki á Tvøroyri eitt gott dømi. Vónandi ein góð varandi fyrirætla.

Alivinnan hevur tikið seg væl fram seinru árin og ikki minst í 2013. Tað sær út til, at føroyingar megna væl at reka hesa vinnu, og

við stórum eftirspurningi og harav standandi góðum prisi hevur gingið væl, og menn meta, at útlitini í nærmastu framtíð eisini eru góð. Eksportvirðið frá alivinnuni er í ferð við at gerast eitt avgerandi fundament undir føroysku vælferðini.

Fiski- og alivinnan útflytir til marknaðir um allan heim, bæði í ES, Asia, Ruslandi, Amerika o.s.fr. Tí ræður sjálvandi um at hava so lætta atgongd til hesar marknaðar sum møguligt. Trupulleikar hava stungið seg upp, serliga viðvíkjandi ES. Føroyingar hava gjørt síni náttúrligu krøv galdandi um størri kvotur av sild og makrel í Norðuratlantshavi. Men hetta hevur elvt til mótstøðu frá hinum strandalondunum. ES hevur samtykt boykott mótvegis føroyskum útflutningi til allan europeiska marknaðin. Men føroyingar standa stinnir og halda fast við sítt. Trupult er, men tað slepst tó av við vørurnar aðrastaðni, sjálvt um russar eisini eru heldur tungir at dansa við í summum førum.

Hendan støðan hevur tó víst, at tað ber til hjá føroyingum at standa saman. Undir góðari leiðslu frá fiskimálaráðharranum, við politiskum samanhaldi og við hjálp frá dugnaligum embætisfólki hevur higartil verið væl telvað frá føroyskari síðu. Vónandi fæst eitt gott úrslit áðrenn alt ov langt frálíður.

Annars vísir hendan støðan eisini, at tað er heppið fyri Føroyar, at vit ikki eru partur av ES. Tað er betur fyri smáu Føroyar at skula stríðast fyri sínum lívsrættindum, enn at vera køvdr av einum slíkum mastadonti sum ES, har vit einki vildu havt at sagt.

Onnur vinna

Framgongd hevur eisini verið á fleiri øðrum vinnuligum økjum. Taka vit frálavinnuna, so hava vit sæð fleiri nýggj skip bygd til landið og eina stóra menning. Sjálvt um olja ikki enn er funnin á føroyskum øki, so njóta vit longu gott av ymiskum aktiviteti stavandi frá oljuleiting bæði nærindis og á fremmandum leiðum.

Føroyingar gera eisini vart við seg á øðrum økjum, til dømis innan kt-vinnuna bæði heima á landi og uttanlands. Í heila tikið sæst nógv føroyskt virksemi uttanlands, sum ríkið verður av føroyingum í tí landi teir búa, men

eisini ríkið frá Føroyum. Føroyskt entreprenørvirksemi smæðist heldur ikki burtur. Tað, at føroyingar arbeiða uttanlands, bæði á sjógv og landi, er so vissuliga positivt.

Búskaparligur vøkstur

Tað, sum nevnt er frammanfyri, (og onnur dømi kundu eisini verið nevnd), skapar samfelagsligan búskaparligan vøkstur í sær sjálvum, men hevur eisini avleiddan vøkstur innan alment virksemi og tænastuvinnu. Alt hetta sæst aftur í størri nýtslu og minkandi arbeiðsloysi.

Búskaparkreppan seinastu árin hevur rakt stóran part av heiminum, ikki minst í Europa. Sæð í mun til mong onnur lond eru Føroyar slopnar rættiliga bíliga. Vit síggja, at lond sum t.d. Spania, Grikkaland og Portugal hava eitt arbeiðsloysi uppá yvir 20 %, ja, sjálvt Danmark hevur framvegis eitt arbeiðsloysi uppá millum 6 og 7 %, meðan okkara nú er komið niður á 3,7 %.

Komandi ár

Hvussu eru so vánirnar fyri komandi ár? Ja, eingin kann siga nakað við vissu. Men útlitini eru rímliga góð. Inntøkuvøksturur í samfelagnum sær út til at halda fram. Alivinnan sær ljóst uppá framtíðina, og ikki minst oljuleiting á føroyskum øki fær búskaparligt árin. Harafturat koma fleiri størri og smærri byggiprojektir, til dømis nýggi studentaskúlin. Tað sær tí út til, at arbeiðsloysið fer at halda fram við at minka, og økta virksemið gevur størri peningarensli í samfelagnum. Hetta hevur aftur við sær øktan vælstand, sum aftur er fortreytin fyri framhaldandi vælferð. Sæð út frá einum heildarsjónarmiði er tí nógv, sum bendir á, at figgjarkreppan er við at hasa av í Føroyum. Hvat so orsøkin er, kann altíð kjakast um, men eftir míni uppfatan er tað eitt samanspæl av avrikunum hjá góðum vinnulívsfólki og einum sum heild færdum skilagóðum politikki.

Politiski og almenni parturin

Politiska stýringin av einum landi hevur sjálvandi altíð stóran týðning fyri samfelagsligu gongdina. Politisku myndugleikarnir stýra almennu peningánýtsluni og ráða fyri, hvussu almenni sektorin útvegar sær kapital. Eisini skulu myndugleikarnir skapa karmarnar fyri livi- og arbeiðsmøguleikunum hjá fólki og vinnulívi og sam-

felagsskipanini sum heild. Hvussu hevur hetta so eydnast seinastu tíðina, og hvat eru framtíðarútlitini?

Vit hava seinastu gott og væl tvey árin havt eitt meirilutalandsstýri skipað av Sambandsflokkinum, Fólkaplokkinum, Miðflokkinum og part av tíðini eisini Sjálvstýrisflokkinum, meðan andstøðan hevur verið mannað av Tjóðveldi, Javnaðarflokkinum og Framsókn. Landsstýrisflokknarnir siga sjálvandi, at væl hevur verið stýrt, meðan andstøðuflokkarnir halda, at einki

Næstan dagliga er samgongan – og serliga figgjarmálaráðharrin – álopin fyri at hava veitt skattalætta og gjøgnumført tann sokallaða flatskattin, sum ikki er serliga flatur. Eisini hava álopin verið hørd um broytingarnar av pensiónsskattinum. Veruleikin er, at hetta eru sera skilagóð tiltøk. Persónskatturin inniheldur ein hampuliga stóran botnfrádrátt, sum so líðandi kann hækka, og harafturat kann sum frálíður skattaprosentið uppá 40 lækkast eitt sindur.

skil er í førda stjórnarpolitikkinum. Nú er tað einaferð soleiðis, at ávísar fortreytir eru, sum avmarka politisku arbeiðsumstøðurnar. Eitt er sjálv politiska samansetingin av samgongum, annað er búskaparligu, vinnuligu og samfelagsligu umstøðurnar annars. Politiskt skuldu samgonguflokkarnir góðtaka ymiskar neyðsemjur, men høvuðsuppgávan var at bjóða øllum trupulleikunum, sum stóðust av figgjarkreppuni, av. Her skuldu ymiskar sparringar fremjast, men samstundis skuldi hetta raka einstøku borgarnar sum minst. Hetta hevur í rættiliga stóran mun eydnast, sum sæst av tí sum frammanfyri er nevnt um búskaparliga og vinnuliga framgongd og minkandi arbeiðsloysi. Eisini er landskassans hall í ávísan mun minkað.

Politiska orðaskifti millum samgongu og andstøðu hevur verið harðligt, ja andstøðuálopin – hjálpt av sonevndum viðmerkjarum – hava ofta verið beinleiðis ótíttandi. Serliga hevur verið lagt eftir Fólkaplokksumboðunum í landsstýrinum, ikki minst eftir figgjarmálaráðharranum, fyri tey tiltøk tey hava staðið fyri. Misbrotini hjá teimum hava í høvuðsheitum verið, at tey hava framt tann politikk, sum tey fóru til val uppá. So heldur má sigast, at tey hava gjørt eitt dygdargott arbeiði.

Eisini eigur at verða arbeitt fyri at hækka kommunuskatta botnmarkið so líðandi. Viðvíkjandi pensiónsskattinum er at siga, at hesin fer at vera til fyrimuns fyri fólk, tá tey koma til pensiónsaldur og fáa útgoldið pensiónina uttan frádrátt av skatti. Tó skal helst onkur smávegis justering gerast á hesum øki. Spurningurin er eisini, um ikki onnur lond fara at innføra eina líknandi skipan um nøkur ár.

Í heila tikið kann sigast, at broytingarnar í skattaskipanini hava verið sera meðvirkandi til at tað loysir seg betur at arbeiða, og harvið til tað minkandi arbeiðsloysi.

Eitt hjartasuff

Politiska skipanin og eitthvørt landsstýri arbeiðir sjálvandi við eini fjøld av málum, og tað vil altíð vera okkurt, sum ein kundi ynskt sær øðrvísi. Her hugsi eg um blokkstuðulin. Tað er ikki lætt at sleppa av við blokkstuðulin, men hann er skaðiligur fyri føroyska samfelagið. Í fleiri ár hevur hann staðið í stað, men nú er hann farin at hækka so líðandi aftur. Ein slík hækking eitt ella tvey ár ávirkar ikki so nógv, men um slík skipan verður varandi fær hon óbøtandi fylgjur. Í staðin fyri eina árliga hækking uppá 1-2 % so fá heldur í lag eina skipan við eini lækking uppá 1-2 % árliga.